Člověk v tísni – společnost při ČT, o. p. s.

Uprchlíkem v Česku

Azylová politika, žadatelé o azyl, děti jako uprchlíci ...

www.migraceonline.cz

OBSAH

Uprchlíci ve světě a v Česku 2

Vývoj azylové politiky ČR po roce 1989 5

Azylová procedura v ČR 7

Hlavní skupiny žadatelů o azyl a azylantů v ČR 10

Azylová politika ČR po vstupu do EU 13

Sociální aspekty života žadatelů o azyl 15

Děti jako uprchlíci 17

Slavní uprchlíci z Československa 20

Kdo má nárok na azyl 22

Slovníček pojmů 24

Organizace zabývající se uprchlíky 27

Brožura Uprchlíkem v Česku vznikla ve spolupráci s Open Society Fund Praha.
září 2004

foto na obálce: Lubomír Kotek

Uprchlíci ve světě a v Česku

S problematikou uprchlictví a exilu se lidstvo setkávalo od počátku své historie. V různých dobách i různých částech světa se dávaly do pohybu národy a skupiny lidí, které z jejich domova vyhnala válka, násilí, pronásledování. Mezi uprchlíky se ocitlo mnoho celosvětově významných osobností kulturního, vědeckého i politického života. (Albert Einstein, Frederick Chopin, Jan Ámos Komenský, Andrej Tarkovskij, Franz Werfel …)

Česká historie je propojena s osudy mnoha uprchlíků. České země byly střídavě územím, kde osoby pronásledované například z náboženských důvodů mohly najít ochranu (tolerantní ovzduší rudolfínské doby), i oblastí, odkud lidé před pronásledováním prchali (doba pobělohorská). Ve dvacátém století pak měla naše země možnost setkat se s větším počtem cizích uprchlíků na svém území. Po první světové válce našla v Čechách útočiště řada běženců z Ruska, kteří by jinak zaplatili za ruskou revoluci z roku 1917 životem. Ve třicátých letech přišel další proud uprchlíků, tentokrát z druhé strany – z fašistického Německa. Tehdejší Československo se k přicházejícím běžencům postavilo poměrně vstřícně. Brzy se však samo stalo zemí, kterou lidé opouštěli ve snaze zachránit si život před nastupujícím nacismem. V zahraničí tak museli hledat azyl Jan Werich, Jiří Voskovec, Jaroslav Ježek, František Langer, Alexandr Hackenschmied a mnoho dalších.

Po druhé světové válce byla po krátkém mezidobí tradice české vstřícnosti vůči osobám, kterým doma hrozí pronásledování, přerušena. Naopak, komunistické Československo se stalo zemí, kterou opouštěly tisíce Čechů a Slováků. Odhaduje se, že v letech 1948 až 1989 odešlo z Československa do zahraničí více než dvě stě tisíc osob a většina z nich získala v zahraničí azyl.

SITUACE PO ROCE 1989

Další změnu přinesl rok 1989. Československo přestalo uprchlíky produkovat, ale stalo se tranzitní a postupně i cílovou zemí pro lidi, v jejichž zemi vládne nesvoboda a netolerance. Od roku 1993 do roku 2003 požádalo v České republice o azyl přes 67 000 osob. Během těchto deseti let udělila Česká republika azyl přibližně třinácti stům lidí (v roce 2003 získalo azyl 208 osob z celkového počtu 11 400 žadatelů o azyl). Skladba zemí, ze kterých žadatelé o azyl přicházejí, se průběžně mění podle vývoje situace v problematických regionech; největší skupiny žadatelů o azyl za posledních deset let přišly z Ruska (většinou z Čečenska), Ukrajiny, Afghánistánu, Moldávie a Arménie.

Podíváme-li se na situaci uprchlíků v celosvětovém kontextu, vidíme, že v hlavních azylových zemích světa žádá každoročně o azyl asi půl miliónu lidí. V poslední době jsme byli svědky mírného poklesu počtu azylových žádostí v průmyslových zemích světa (ze 627 tisíc v roce 2001 se počet žadatelů o azyl v roce 2003 snížil na 471 tisíc). Skladba

uprchlíků je v různých regionech jiná a mění se podle vývoje mezinárodní situace. V Evropě v roce 2001 byl zemí původu největšího počtu uprchlíků Afghánistán, v roce 2002 Irák a v roce 2003 pak Ruská federace (konkrétně Čečensko). Do neevropských azylových zemí (tj. většinou do Kanady a USA) přichází nejvíce žadatelů o azyl z Asie a Latinské Ameriky.

Pomoc a ochranu běžencům na celém světě poskytuje Úřad Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky (UNHCR). Hlavním cílem UNHCR je podporovat úsilí o vybudování pevného a dobře fungujícího azylového systému umožňujícího posoudit azylové žádosti v souladu s mezinárodními standardy. Kancelář UNHCR v Praze byla otevřena v roce 1992 v souvislosti s přistoupením České republiky k Úmluvě OSN o uprchlících z roku 1951.

Veronika Součková
UNHCR Praha

Vývoj počtu uprchlíků ve světě v letech 1980–2003

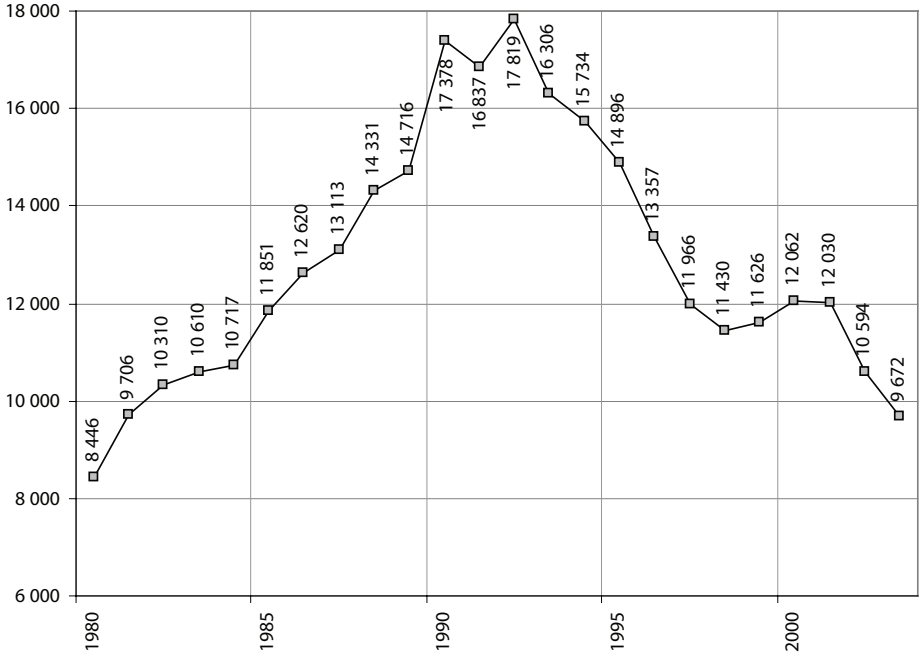

Počet uprchlíků a žadatelů o azyl ve světě 1997–2003

	uprchlíci	meziroční vývoj	žadatelé o azyl	meziroční vývoj
1997	11966200		770 900	
1998	11429700	-4,5%	735 400	-4,61%
1999	11625700	1,7%	773 700	5,21%
2000	12062100	3,8%	949 300	22,70%
2001	12029900	-0,3%	940 200	-0,96%
2002	10594000	-11,9%	963 500	2,48%
2003	9671800	-8,7%	995 100	3,28%

Zdroj: UNHCR

Více informací:

- Stránky Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky: http://www.unhcr.ch/
- České stránky Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky: http://www.unhcr.cz/

Vývoj azylové politiky ČR po roce 1989

Za červenec 1990 byl do statistik zaznamenán první a jediný uprchlík, který se přišel ucházet o ochranu do Československa. S příchodem dalších uprchlíků se v Československu a posléze v České republice začala vytvářet azylová politika. Jedná se o politiku, která: a) jako každá jiná politika balancuje mezi odlišnými zájmy různých aktérů, b) se snaží oddělit „nucenou" migraci z důvodů perzekuce a jiných důvodů od migrace „dobrovolné" a c) usiluje o sladění s vývojem v Evropské unii a jejích členských státech.

Zvládnutí příchodu uprchlíků vyžadovalo přípravu institucí, které by byly schopny administrativně vyřídit azylovou proceduru a také vznik zařízení, kde by mohli žadatelé o azyl pobývat do vyřízení žádosti. Základ azylu byl v Československu položen schválením prvního uprchlického zákona v roce 1990 (zák. č. 498/1990 Sb.) a v následujícím roce ratifikováním Úmluvy o postavení uprchlíků OSN z roku 1951. Z hlediska „socializace" českých úředníků v oblasti azylu a tlaku na dodržování mezinárodních standardů ochrany práv uprchlíků sehrál v devadesátých letech důležitou roli Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR).

DEVADESÁTÁ LÉTA

Od prvního uprchlického zákona v roce 1990 došlo k výrazným změnám v legislativě týkající se uprchlíků a migrantů přicházejících do ČR. Postupně došlo částečně k restrikci práv žadatelů o azyl. To odpovídá domácím tlakům a celoevropskému trendu. Dochází totiž k jakémusi závodu mezi zeměmi o to, která z nich zavede jako první určité opatření, jež omezí počet žadatelů o azyl a také délku jejich pobytu v zemi. Mezi restriktivními nástroji je možné uvést sankcionování přepravců uprchlíků a zavedení konceptů bezpečné země původu a bezpečné třetí země. Tyto nástroje byly v ČR zavedeny zákonem z roku 1999, který měl harmonizovat české a evropské právo (zákon č. 325/1999 Sb.). Na druhé straně se však kromě restriktivních nástrojů objevily nové možnosti pro lidi, kteří by za stávajících okolností neměli nárok na azyl. Byl znovu zaveden azyl z humanitárních důvodů, vytvořil se institut strpění pobytu a také dočasné útočiště (zákon o pobytu cizinců). Žadatelům o azyl bylo také umožněno legálně pracovat. Této možnosti využilo značné množství „ekonomických migrantů" z Ukrajiny, Moldávie a jiných zemí k legalizaci pobytu a práce v České republice, kteří tak chtěli obejít restriktivní zákon o pobytu cizinců.

V roce 2001, kdy byl zaznamenán rekordní počet žadatelů o azyl, se Česká republika nacházela na devátém místě v Evropě v absolutních počtech žadatelů o azyl. V návaznosti na to následovala další legislativní změna (zákon č. 2/2002 Sb.). Tato novela je ilustrativní, co se týče dopadu legislativní změny na počet žádostí o azyl. Přestože je vztah mezi jednotlivými nástroji azylové a migrační politiky a jejími důsledky komplikovaný, v roce 2002 se projevily restriktivní změny, když došlo ke znatelnému snížení počtu žadatelů o azyl. Na druhé straně je třeba zmínit, že v této době také přestali hromadně přicházet

lidé z Afghánistánu a Kosova. Bylo znemožněno legálně pracovat do jednoho roku od podání žádosti o azyl a také byla omezena finanční podpora lidem, kteří se rozhodli žít samostatně mimo uprchlické zařízení.

SROVNÁNÍ S EVROPOU

Pokud bychom vzali jako hledisko počet žadatelů o azyl, zdálo by se, že se Česká republika stala relativně důležitou zemí z hlediska azylu v Evropě. Na druhé straně je však nutné zmínit nízký absolutní i relativní počet lidí, kteří azyl ve skutečnosti získají. V roce 2001 to bylo 83 osob z 18 094 žadatelů. Nízký počet udělených azylů se dá částečně vysvětlit tím, že Česká republika byla uprchlíky vnímána spíše jako tranzitní země a také tím, že je azyl využíván některými ekonomickými migranty. Počet žadatelů o azyl, kteří nečekají na konečné rozhodnutí v azylové proceduře a republiku opustí dříve, je stále vysoký. I tak je však procento uznaných uprchlíků nízké. V roce 2001 bylo v České republice byla míra udělení azylu 0,5 % (počet udělených azylů na základě Úmluvy o právním postavení uprchlíka z roku 1951 z celkového počtu rozhodnutí), zatímco v Polsku to bylo 5,8 %, v Německu 15,9 % a v Rakousku dokonce 25,5 %.

Marek Čaněk
Multikulturní centrum Praha

Více informací:

- Všeobecné informace o migraci a azylu zejména pro nevládní organizace a odbornou veřejnost:
  http://www.migraceonline.cz/
- Statistiky Evropské rady pro uprchlíky a exulanty:
  http://www.ecre.org/factfile/statistics.shtml
- Tychtl, Pavel, Czech Republic (Country Report):
  http://www.menedek.hu/hun/diasporasAndPolitics/index.html
- Statistiky o azylu na stránkách Českého statistického úřadu:
  http://www2.czso.cz/ciz/cizinci.nsf/i/azylove_rizeni_a_azylanti

Azylová procedura v ČR

ZÁKONNÁ ÚPRAVA
Základním předpisem, který upravuje azylovou proceduru v ČR, je zákon č. 325/1999 Sb., o azylu. Azyl se udělí cizinci, který je pronásledován za uplatňování politických práv a svobod nebo má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož je občanem.

Pokud nebyl v průběhu řízení o udělení azylu zjištěn ani jeden z výše uvedených důvodů, může být ve zcela výjimečných případech udělen humanitární azyl (například ze zdravotních důvodů). Jestliže byl žadateli azyl udělen, může být i jeho rodinnému příslušníkovi (manžel, dítě mladší 18 let) udělen azyl za účelem sloučení rodiny. Zákon dále uvádí i důvody, které udělení azylu vylučují. Je to například spáchání válečného trestného činu, trestného činu proti lidskosti atd.

Řízení o udělení azylu vede Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR. Podle zákona vydá ministerstvo rozhodnutí do 90 dnů od zahájení řízení. Tuto lhůtu však může ministerstvo prodloužit.

AZYLOVÁ PROCEDURA
Cizinec, který projeví úmysl požádat o azyl, se dostaví do přijímacího střediska (Vyšní Lhoty, Praha – Ruzyně), kde probíhá vstupní procedura (identifikační úkony, zdravotní prohlídka) a je zde také zahájeno azylové řízení. Po ukončení vstupní procedury je žadatel přemístěn do pobytového střediska, kde čeká na konečné rozhodnutí. V pobytovém středisku má nárok na ubytování, stravu a základní hygienické potřeby. Žadateli je na území ČR poskytována po celou dobu řízení bezplatná zdravotní péče v rozsahu péče hrazené ze zdravotního pojištění.

Po určité době od podání žádosti je s žadatelem proveden pohovor, který slouží ke zjištění všech podstatných skutečností potřebných pro rozhodnutí. Tento pohovor je prováděn za přítomnosti tlumočníka, a to v mateřském jazyce žadatele, popřípadě v jazyce, ve kterém je schopen se dorozumět. Žadatel je povinen se na předvolání ministerstva k pohovoru dostavit. Pokud se bez vážného důvodu opakovaně nedostavuje nebo pokud neposkytuje nezbytné informace, ministerstvo řízení zastaví. Řízení je zastaveno také v případě, že se žadatel pokusil neoprávněně vstoupit na území jiného státu.

Žadatel může kdykoli v průběhu řízení vzít svou žádost zpět a požádat ministerstvo o úhradu nákladů spojených s návratem do země původu. Zda mu bude cesta uhrazena, však záleží na úvaze ministerstva.

V případě, že ministerstvo azyl neudělí, má žadatel možnost podat žalobu ke krajskému soudu, až do konečného rozhodnutí v řízení má právo setrvat na území ČR. Soud nemůže rozhodnout o udělení azylu, může pouze rozhodnutí zrušit a věc vrátit ministerstvu k dalšímu řízení. Pokud soud rozhodnutí ministerstva potvrdí, žadatel má možnost podat kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu, který buď věc vrátí soudu k dalšímu řízení, nebo nedůvodnou stížnost zamítne, čímž končí celé azylové řízení.

Jen 1% až 3% žadatelů o azyl získá v ČR azyl. Ročně se jedná o zhruba 100 až 200 osob. Od roku 1990 získalo v České republice azyl celkem 2.513 cizinců.

Petra Nováková
Organizace pro pomoc uprchlíkům

Více informací:

- Stránky odboru azylové a migrační politiky MVČR s informacemi o řízení o udělení azylu: http://www.mvcr.cz/uprchlici/
- Stránky Správy uprchlických zařízení: http://www.mvcr.cz/suz/
- Mapa azylových zařízení v ČR: http://www.mvcr.cz/suz/uvod.html

JAK PROBÍHÁ ŘÍZENÍ O UDĚLENÍ AZYLU V ČESKÉ REPUBLICE (ČR)?

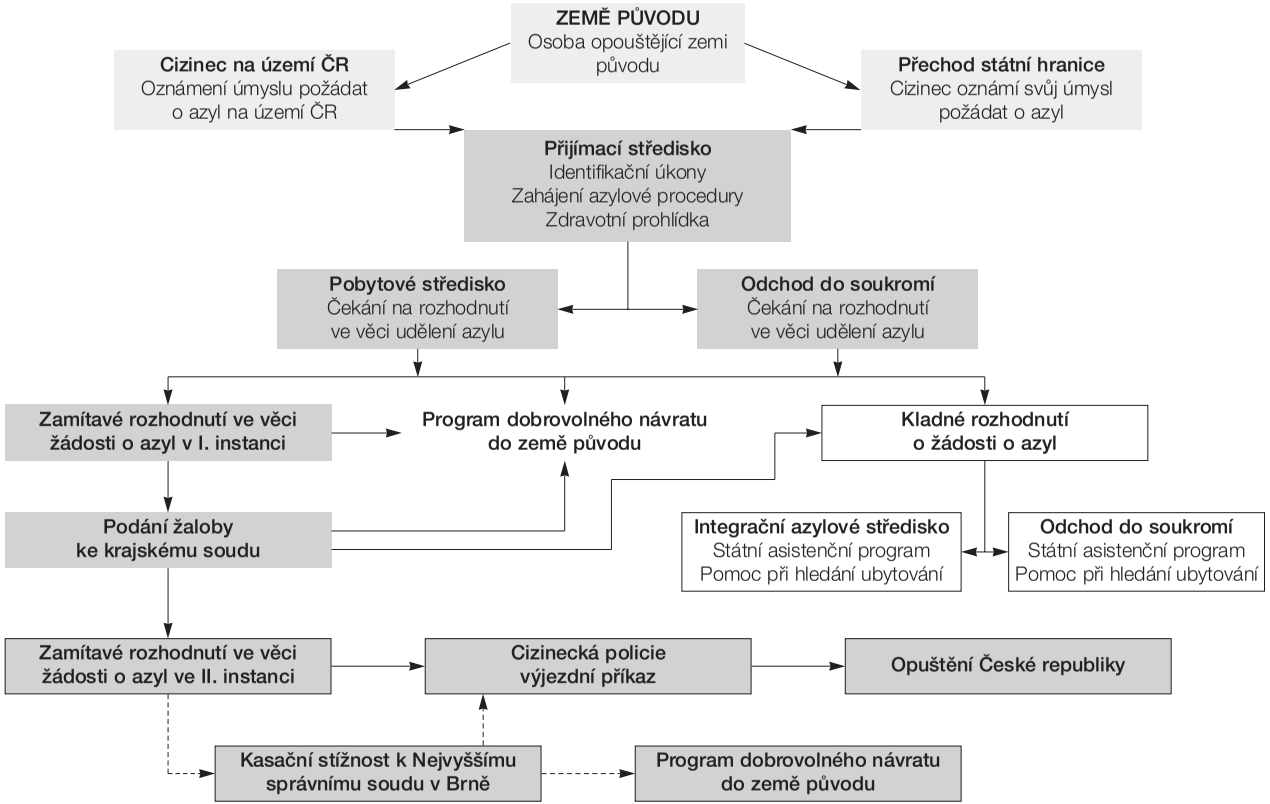

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR

Hlavní skupiny žadatelů o azyl a azylantů v ČR

Český právní řád, konkrétně zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, rozlišuje mezi žadatelem o udělení azylu (zkráceně též žadatelem o azyl) a azylantem. Tyto pojmy je třeba důsledně oddělovat.

ŽADATELÉ O AZYL

Žadatelem o azyl se rozumí osoba cizí státní příslušnosti či osoba bez státní příslušnosti (tzv. bezdomovec ve smyslu mezinárodního práva), která v ČR podala žádost o udělení azylu. Po dobu azylového řízení je žadateli udělováno vízum na 2 měsíce a je mu prodlužováno po celou dobu řízení. V řízení o udělení azylu rozhodne ministerstvo vnitra formou správního rozhodnutí. Pokud azyl udělen není, je zde možnost podat žalobu proti rozhodnutí ministerstva ke krajskému soudu. Cizinec pak i nadále pobývá v ČR v postavení žadatele o azyl a je mu udělováno dvouměsíční vízum. Pokud krajský soud žalobu zamítne, má cizinec ještě možnost podat tzv. kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně. Po dobu řízení o kasační stížnosti může pak cizinec pobývat na území Česka na základě víza za účelem strpění pobytu. V případě, že cizinec azyl v ČR nezíská, je povinen vycestovat.

AZYLANTI

Pokud je cizinci azyl udělen, stává se tzv. azylantem. Získání azylu pro něj znamená získání trvalého pobytu na území ČR, a tedy možnosti zůstat v Česku. Zároveň se může přihlásit do tzv. státního integračního programu, kdy je mu zajištěna bezplatná výuka českého jazyka a nabídnuta možnost bydlení.

ZEMĚ PŮVODU

Nejvíce žadatelů o azyl v ČR pochází z Ruské federace (především z oblasti Čečenska), Ukrajiny, Vietnamu a Číny. Počty žadatelů se snižují (v r. 2001 – 18 094, v r. 2002 – 8 484, v r. 2003 – 11 400 žádostí, do 07/2004 – jen 3 822 žádostí). Úbytek žadatelů je způsoben zejména restriktivní azylovou politikou a po květnu 2004 sehrává svou roli i vstup ČR do EU (dochází ke změnám v migračních cestách běženců). Počty uznaných azylů jsou u nás dlouhodobě nízké – úspěšnost se pohybuje kolem 1–2% (v r. 2001 – 83, v r. 2002 – 103, v r. 2003 – 208, do 07/2004 – 88 azylů). Důvodů, proč tomu tak je, může být několik. Například zde hraje roli skutečnost, že řada žadatelů o azyl nesplňuje poměrně úzce vymezené důvody pro udělení azylu. I přesto, že v zemi původu čelí tito cizinci mnoha problémům různé povahy (ekonomickým, bezpečnostním), azyl jim dle zákona není udělen. Na druhé straně je však i rozhodovací praxe ministerstva v řadě případů příliš tvrdá a i u osob, které mají azylově relevantní důvody, azyl neuděluje. Podíl na nízkém počtu uznaných azylů má i skutečnost, že velká řada žadatelů ČR považuje pouze za zemi tranzitní a nevyčká konce azylového řízení a zemi opustí.

Nejvíce azylů v ČR bylo uděleno osobám z Afghánistánu, Arménie, Běloruska a Ruské federace. Na počátku 90. let pocházelo mnoho (více než 400) úspěšných žadatelů o azyl z Rumunska. Celkový počet udělených azylů od roku 1993 do 07/2004 je 1456 (od roku 1990 to je 2 513). K 31. 7. 2004 žije v Česku 1575 azylantů.

Pavla Rozumková
Organizace pro pomoc uprchlíkům

Žadatelé o azyl a uznaní uprchlíci v ČR v letech 1993–2004 (k 31. 7. 2004)

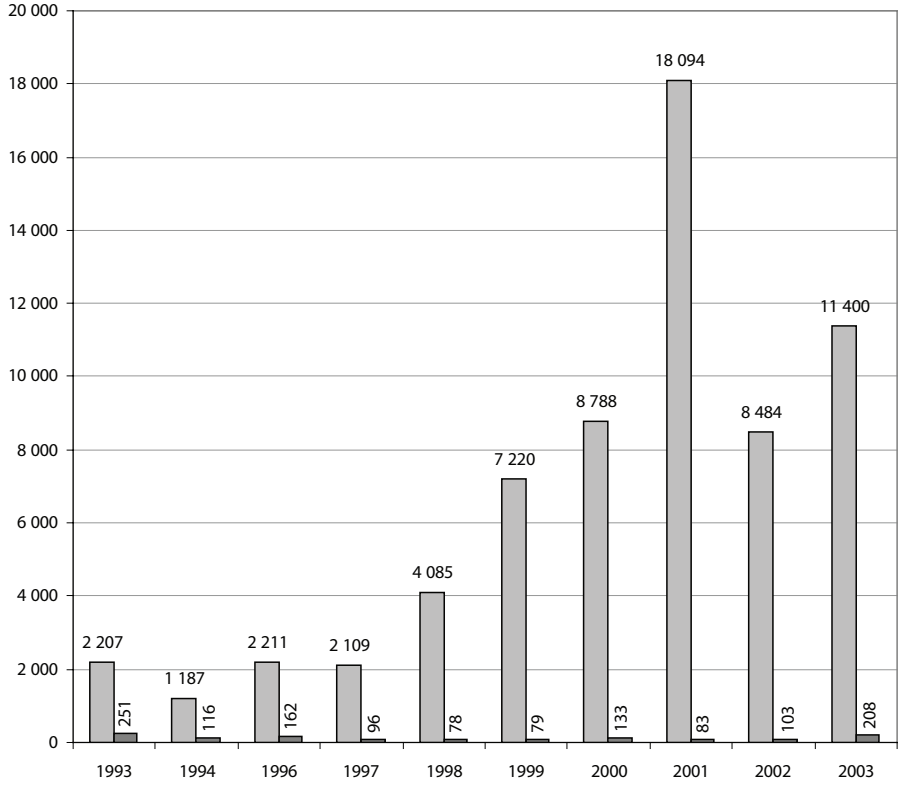

Úspěšní žadatelé o azyl podle národnosti 1993–2003

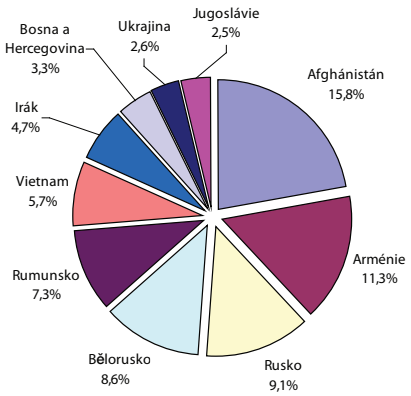

Žadatelé o azyl v ČR podle národnosti, 1993–2003

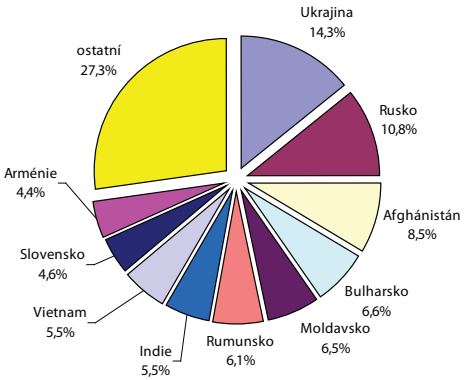

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR

Více informací:

- Stránky Českého statistického úřadu věnované údajům o cizincích v České republice: http://www.czso.cz/ciz/cizinci.nsf/i/cizinci_v_cr
- Stránky Ministerstva vnitra, přehled právních norem v oblasti azylu: http://www.mvcr.cz/uprchlici/normya.html

Azylová politika ČR po vstupu do EU

Azylová politika tradičně náležela do výlučné pravomoci jednotlivých států. Přestože všechny členské státy Evropské unie i státy, které přistoupily k Unii 1. května 2004, podepsaly Úmluvu o právním postavení uprchlíků (Ženevskou úmluvu), o tvorbě společné azylové politiky EU lze hovořit až od roku 1999, kdy byla podepsána Amsterodamská smlouva svěřující kompetence v azylové a migrační politiky do rukou institucí EU.

EVROPSKÁ LEGISLATIVA

Česká republika sledovala prvních pět let společného úsilí o harmonizaci azylových a migračních politik členských států EU z pozice kandidátské země, která se přímo na formulaci této politiky nepodílela, ale bude po vstupu do Unie těmito společnými předpisy vázána. Základní předpis českého azylového práva, zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, proto od roku 2000 obsahuje základní právní instituty běžně používané v azylových řízeních vedených členskými státy EU, jako je třetí bezpečná země, bezpečná země původu, ale i ustanovení o překážkách vycestování, které má zaručit dodržování mezinárodních smluv o lidských právech v rámci řízení o udělení azylu.

Období „po Amsterodamu" je charakteristické přijetím řady předpisů EU, které musí členské státy dodržovat buď přímo (nařízení), anebo zajistit jejich provedení ve formě českého práva, zpravidla změnou zákona o azylu nebo zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců. Česká republika je mj. vázána tzv. Dublinským nařízením, kterým se určí odpovědný stát EU za projednání žádosti o azyl, a uprchlík se do něj musí navrátit, již funguje EURODAC – společná databáze identifikačních dat uprchlíků a ilegálních migrantů.

V současné době čeká Českou republiku povinnost upravit zákony v souvislosti s přijetím směrnic o právu na slučování rodin, směrnic o minimálních zárukách pro přijímání uprchlíků, určování a odnímání statusu uprchlíka a jiných forem mezinárodní ochrany, směrnice o minimálních zárukách pro azylová řízení, směrnice o právech dlouhodobě legálně usazených cizinců v EU atd.

AZYLOVÁ POLITIKA EU

Obecně lze říci, že azylová politika České republiky musí sledovat vývoj azylové politiky Evropské unie. Tendence ke zpřísnění a zpřesnění práv uprchlíků v EU tedy nutně musí být promítnuta rovněž do podoby českého azylového práva. Azylová a migrační politika EU však trpí mnoha zásadními nedostatky. Především, Evropská unie přistupuje k otázce azylu a migrace jako k problému, kterému se musí bránit. Navíc, období první fáze harmonizace azylové a migrační politiky EU od roku 1999 do roku 2004 bylo charakteristické jednomyslností rozhodování členských států EU v této oblasti a absencí kontroly legislativního procesu Evropským parlamentem. Rada EU proto byla schopna shodnout se vždy na návrhu pouze takového předpisu, který by uspokojil požadavky všech zpravidla ministrů vnitra nebo spravedlnosti jednotlivých členských zemí. Výsledkem

jsou předpisy zahrnující nejrůznější restrikce všech členských států Unie. Žádný členský stát EU přitom nechce být pro uprchlíky přitažlivější než ostatní státy tohoto spolku. V posledních pěti letech tak dochází k výraznému zpřísňování azylových systémů v Evropě, které se tak stávají uprchlíkům nepřátelské, skutečným uprchlíkům ve smyslu Ženevské úmluvy často uzavřené a tím v rozporu se závazky mezinárodního práva. Evropská unie je proto často terčem kritiky organizací jako je Amnesty International, ale i Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky.

Je proto úkolem EU i České republiky vnést do tohoto procesu rovnováhu. Je třeba nabídnout jasné a přísné podmínky imigrace těch cizinců do ČR, které potřebujeme a chceme přijmout, a zajistit, že pronásledované osoby u nás naleznou účinnou ochranu.

Martin Rozumek
Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)

Počty azylantů žijících v zemích EU. Stav k 31. 12. 2003

Německo	980 000	Slovinsko	2 148
Velká Británie	260 687	Polsko	1 591
Nizozemí	148 362	Česká republika	1 297
Švédsko	142 193	Luxembursko	1 201
Francie	132 182	Portugalsko	462
Dánsko	73 597	Slovensko	449
Rakousko	14 130	Litva	368
Belgie	12 578	Malta	176
Finsko	12 490	Kypr	173
Itálie	10 209	Estonsko	12
Španělsko	6 780	Lotyšsko	11
Maďarsko	6 088		
Irsko	5 380	*Švýcarsko*	54 113
Řecko	2 787	*Norsko*	50 432

Zdroj: UNHCR

Více informací:

- Stránky Evropské komise, azylová politika:
  http://europa.eu.int/comm/justice_home/doc_centre/asylum/wai/doc_asylum_intro_en.htm
- Stránky Evropské komise, společná imigrační politika:
  http://europa.eu.int/comm/justice_home/doc_centre/immigration/wai/doc_immigration_intro_en.htm
- Euroskop: informace a dokumenty týkající se dopadů přistoupení ČR k EU v otázkách spravedlnosti a vnitra:
  http://www.euroskop.cz/cze/article.asp?id=40954&cat=5168

Sociální aspekty života žadatelů o azyl

Sociální práce se žadateli o azyl a de facto se všemi cizinci má svá specifika a úskalí. Při práci s touto skupinou klientů je třeba brát zřetel na jejich kulturní a sociální odlišnosti. Velkým problémem u některých skupin klientů (Čína, Vietnam) je jazyková bariéra. Negativem o něco menším je to, že naprostá většina pracovníků sociálních oddělení jsou ženy.

Psychologická péče

- Je poskytována Správou uprchlických zařízení (psycholog buď dojíždí většinou jednou týdně nebo je přítomen v táboře) a také psychology nevládních organizací, které tábory navštěvují. Klienti si psychology mohou vyžádat sami nebo naopak sociální pracovnice upozorňují psychology na konkrétní klienty.

Vzdělávání

- Pro děti předškolního věku jsou v táborech určena tzv. dětská centra, která jsou podobná našim mateřským školkám.
- Děti školního věku navštěvují základní školy v lokalitách jednotlivých táborů. Než začnou navštěvovat běžné vyučování, absolvují kurs českého jazyka. Základní školní docházka je dle našich zákonů povinná a týká se všech, kteří jsou na našem území dlouhodobě.
- Pokud chtějí žadatelé studovat po ukončení základní školy, mohou, ale vše si musí zařídit a financovat ze svých zdrojů sami. To samé se týká studia na vysoké škole.

Propustky a privát

- Žadatelé mohou pobytová střediska svobodně opouštět a to buď na 24 hodin, tzv. vycházky, nebo na několik dnů popřípadě až měsíc, tzv. propustky. Pokud chce žadatel odejít na propustku, musí si o to požádat a vyplnit daný formulář v českém jazyce, kde musí uvést adresu, na které se bude zdržovat a data odchodu a příchodu. Propustka umožňuje opuštění tábora maximálně na měsíc (od května 2005 zřejmě bude změna). Propustku lze prodlužovat.
- Žadatelé mohou odejít také do tzv. soukromí a to od ukončení zdravotních prohlídek kdykoliv během azylové procedury. Žádost, kterou musí žadatel vyplnit, vyřizuje Odbor azylové a migrační politiky ve spolupráci s cizineckou policií v místě plánovaného pobytu cizince. Ten také vydává s odchodem do soukromí souhlas nebo nesouhlas.

Kapesné

- Za dny strávené v pobytovém středisku mají žadatelé o azyl, kteří se tam trvale zdržují, nárok na kapesné. Výše kapesného je již od devadesátých let pro dospělého 12 Kč/den a pro dítě 6 Kč/den. Kapesné může být navýšeno, pokud žadatel např. vypomáhá v táboře s úklidem.
- Pokud má žadatel nějaké prostředky, které přesahují stanovenou hranici 4200 Kč za měsíc, je mu kapesné odebráno a může dojít i k tomu, že si musí hradit ubytování a stravu v táboře sám.

Finanční příspěvek

- Týká se pouze žadatelů o azyl, kteří žijí v soukromí. Finanční příspěvek, který je až ve výši životního minima, je vyplacen max. na 3 měsíce a to pouze jednou během procedury. K jeho získání je třeba doložit, že žadatel nedosahuje příjmů, které jsou vyšší než životní minimum, a že bydlí v soukromí (prohlášení majitele). Původní záměr pomoci žadatelům při jejich odchodu do soukromí je nabourán tím, že příspěvek je vyplacen až po několika měsících od podání žádosti.

Zaměstnání

- Žadatel nesmí po dobu jednoho roku v azylové proceduře pracovat. Po této době si může vyřídit pracovní povolení a nalézt práci. Na základě úpravy zákona o zaměstnanosti nemusí úřady práce od 1. 10. 2004 zjišťovat, zda pracovní místo, o které se žadatel o azyl uchází, nelze obsadit občanem ČR. Pracovní povolení se tak vydává okamžitě. Před rokem 2002 mohli žadatelé pracovat ihned po vstupu do procedury a to bez pracovního povolení. Toto bylo zneužíváno cizinci, kteří vstupem do azylové procedury řešili svůj problém s legalizací práce.

Volnočasové aktivity

- Částečně je zajišťují pracovníci Správy uprchlických zařízení a částečně nevládní organizace. Jedná se především o sportovní aktivity, uměleckou činnost (keramické dílny) nebo hudební činnost. Těchto aktivit je nedostatek.

Velkým problémem zůstává nadále to, že žadatelé jsou v pasivní pozici a při dlouhodobém pobytu v táborech u nich dochází ke ztrátě schopnosti sociální adaptace. Jejich začlenění do života je pak velmi složité a obtížné. Tábor je umělé prostředí, je světem sám pro sebe. Žadatelé se většinou nemusí snažit a je jim vše „naservírováno". Muži ztrácejí své tradiční role v rodině, hlavní roli přebírají děti, které se velmi rychle naučí komunikovat v českém jazyce. Negativem je také to, že většina táborů je v odlehlých oblastech (většinou kasárna po ruské armádě). Na druhé straně ti, kteří se snaží integrovat a žít mezi českou společností, mají svoji roli velmi ztíženou. O všechno se musí postarat sami. Servis jim poskytovaný je velmi malý.

Jitka Pechová
Centrum pro otázky migrace

Více informací:

- Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR:
  http://www.mvcr.cz/suz/
- Stránky zabývající se problematikou azylu a migrace:
  http://www.migrace.cz/
- Stránky Poradny pro uprchlíky:
  http://www.uprchlici.cz/

V květnu 2005 vstoupí v účinnost připravovaná novela azylového zákona. Některé informace uvedené v tomto článku nebudou aktuální.

Děti jako uprchlíci

Do České republiky přichází ročně asi 9 000 nových žadatelů o azyl. Jedná se o jednotlivce, rodiny s dětmi, ale také nezletilé, kteří přicházejí sami, bez doprovodu jakéhokoliv zákonného zástupce.

NEZLETILÍ DOPROVÁZENÍ RODIČI
Nezletilí, kteří přicházejí do Česka v doprovodu jednoho nebo obou rodičů, procházejí standardní azylovou procedurou. Vzhledem k tomu, že z důvodu nízkého věku nejsou způsobilí sami za sebe jednat, je jeden z jejich zákonných zástupců (případně doprovázející blízká osoba) ustanoven jejich zástupcem ve správním řízení o azylu. Pokud se jedná o nezletilce do 15-ti let, je zaznamenán v průkazu účastníka řízení o udělení azylu – jednoho z rodičů. Nezletilí ve věku od 15 do 18 let mají průkaz vlastní. Pohovor v rámci azylového řízení je veden za účasti ustanoveného zástupce.

V případě, že celá rodina pobývá v některém z pobytových středisek Ministerstva vnitra ČR, mají nezletilí, stejně jako jejich rodiče, právo na ubytování, stravu, základní zdravotní péči, základní hygienické prostředky a kapesné ve výši 6 Kč/1 den. (180 Kč/měsíc, u dospělých je částka 12 Kč/den, tedy 360 Kč/měsíc).

Všem nezletilým je umožněn přístup k základnímu, střednímu i vysokoškolskému vzdělaní zdarma, pokud jsou schopni studovat v českém jazyce. V případě, že by na území České republiky chtěli studovat střední či vysokou školu, musí prokázat již dosažené vzdělání a úspěšně složit přijímací zkoušky.

NEZLETILÍ BEZ DOPROVODU
Situace těchto žadatelů je mnohem více problematická. Podle dostupných statistik ministerstva vnitra bylo těchto žadatelů o azyl v roce 2003 celkem 129. Jen necelá polovina z nich podala žádost v přijímacím středisku ve Vyšních Lhotách. Více než polovina z této skupiny si o azyl zažádala v zajišťovacím zařízení pro cizince.

Nezletilí ve věku od 15 do 18 let, kteří podali žádost v přijímacím středisku ve Vyšních Lhotách jsou následně přemístěni do pobytového střediska v Kostelci nad Orlicí, kde je pro ně zajištěno chráněné bydlení. Nezletilí mladší 15-ti let jsou umístěni v některém z diagnostických ústavů a posléze v dětském domově.

V červenci 2004 bylo v Praze 4 otevřeno zařízení pro děti – cizince, které je zřízeno a provozováno Ministerstvem školství ČR. Kapacita tohoto zařízení je však v současné době asi 12 míst a pro stávající množství nezletilců, pobývajících na území ČR, je nedostatečná.

Nezletilí, kteří podali žádost v zajišťovacím zařízení pro cizince, zde zůstávají po dobu 180 dnů. Zajišťovací zařízení pro cizince jsou zřízena a provozována Policií ČR a slouží k umísťování osob – cizinců, kteří nějakým způsobem porušili pobytový režim České republiky. Nejčastěji se jedná o cizince, kteří byli zadrženi a následně zajištěni poté, co na území České republiky vstoupili či pobývali nelegálně.

Tato zařízení lze bez nadsázky označit za „vězení pro cizince". Zajištěné osoby jsou po dobu až 180 dnů omezeny na svobodě a v této době jsou činěny veškeré úkony vedoucí k realizaci správního vyhoštění, tedy úkony ověřování totožnosti cizince a následně jeho vyhoštění z území České republiky. Pokud zde cizinec požádá o azyl, není možné správní vyhoštění realizovat, nicméně zůstává po dobu půl roku zajištěn.

Tato zařízení nejsou nijak přizpůsobena pobytu mladistvých, přesto jsou nezletilí ve věku od 15 do 18 let v těchto zařízeních běžně umísťováni. Zákon o pobytu cizinců totiž obsahuje vlastní úpravu pro nabytí způsobilosti k právním úkonům, která je oproti českým dětem snížena na 15 let (ustanovení § 178 zákona o pobytu cizinců). Tato praxe platná v České republice je předmětem národní i mezinárodní kritiky.

V případě nezletilých žadatelů o azyl by podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu měl být správním orgánem, kterým je Ministerstvo vnitra ČR, ustanoven opatrovník pro správní řízení. Zároveň by měl být soudem ustanoven opatrovník pro pobyt. Opatrovníky pro správní řízení byli donedávna ustanovováni pracovníci nevládních organizací pracujících s uprchlíky. Tato praxe se však v současné době mění.

Problematika nezletilých žadatelů o azyl a cizinců pobývajících v České republice je poměrně složitá. Mezi problematické oblasti patří zejména opatrovnictví ve správním řízení o azylu, opatrovnictví ve správním řízení o vyhoštění a zajišťování nezletilých.

Běla Hejná
Poradna pro uprchlíky

Mladiství a nezletilí žadatelé o azyl v ČR bez doprovodu v roce 2003

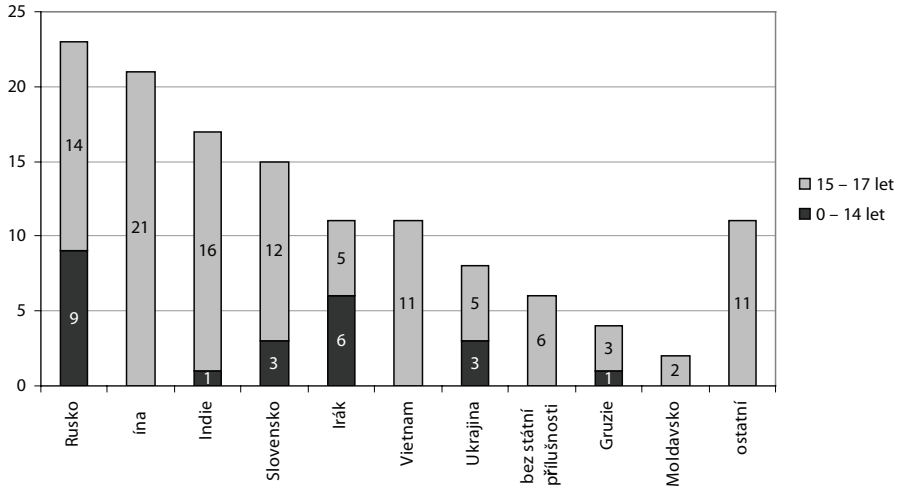

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR

Více informací:

- Stránky poradny pro uprchlíky, materiály týkající se nezletilých žadatelů o azyl: http://www.uprchlici.cz/novinky/
- Přehled právních norem v oblasti azylu: http://www.mvcr.cz/uprchlici/normya.html
- Zákony, vyhlášky a nařízení vlády upravující pobyt cizinců na území ČR: http://www.mvcr.cz/cizinci/zakon.html

Slavní uprchlíci z Československa

DVAKRÁT NA ÚTĚKU

Madeleine Albrightová, která se jako první žena stala ministryní zahraničí Spojených států, utíkala ze své vlasti ve svém životě dvakrát. Narodila se v roce 1937 v Praze jako Jana Marie Korbelová. Její otec Josef Korbel byl českým diplomatem. V roce 1939 utekli rodiče i s malou Madeleine, které byly tehdy dva roky, před nacisty do Anglie a strávili tu válečná léta. Po konci války se vrátili do Československa a Josef Korbel se stal velvyslancem v Jugoslávii, únorový puč je ale donutil k druhé emigraci do Spojených států, kde získali azyl.

Albrightová vystudovala politické vědy a žurnalistiku na dívčí univerzitě ve Welesley a na Kolumbijské univerzitě. Později učila mezinárodní vztahy na univerzitě v Georgetownu, začala se angažovat v politice a pomáhala při prezidentských kampaních demokratických kandidátů. V roce 1993 se stala velvyslankyní Spojených států v OSN, o čtyři roky později ji prezident Clinton jmenoval ministryní zahraničí. Je to vůbec nejvyšší státní funkce, jaké se ženě podařilo ve Spojených státech dosáhnout. Po odchodu z politiky před třemi lety začala Albrightová znovu přednášet na univerzitě.

Z KOMUNISTICKÉHO ČESKOSLOVENSKA AŽ DO ARKTIDY

Josef Svoboda se narodil v roce 1929 v Praze. K emigraci se odhodlal už v létě 1948 se spolužákem z gymnázia, ale útěk nevyšel, protože je na hranicích nečekal člověk, který je měl přes ně převést. Svoboda začal studovat biologii na Karlově univerzitě, ale o rok později byl zatčen a ve zfingovaném procesu odsouzen za vlastizradu a špionáž. Vystřídal celkem sedmnáct věznic a strávil v nich osm a půl roku. Po propuštění z vězení se živil jako ošetřovatel a jako technik v botanickém ústavu a začal znovu studovat na univerzitě. V roce 1968 se mu podařilo přes Německo emigrovat do Kanady, kde konečně dostudoval vysokou školu a ve 44 letech promoval na Albertské univerzitě v Edmontonu.

Začal se věnovat polárnímu výzkumu v Arktidě a každoročně tam tráví několik měsíců. V roce 1994 získal medaili kanadské vlády Za výzkum severu, o rok později ocenění New Pioneer's Award, jež dostávají přistěhovalci, kteří se zasloužili o rozvoj Kanady. Dnes je Josef Svoboda profesorem na Torontské univerzitě a také členem kanadské vládní komise pro změnu klimatu.

UPRCHLÍCI OČIMA UPRCHLÍKA

Antonín Kratochvíl se narodil v roce 1947 v Lovosicích jako syn místního fotografa. Vyučil se svářečem a v roce 1967 přešel hranici do Rakouska. Po třech měsících strávených v uprchlickém táboře se potloukal po Evropě a když mu jako ilegálnímu imigrantovi ve Francii hrozila deportace do Rakouska, vstoupil do cizinecké legie. Bojoval v Čadu, kde byl zraněn, ale z vojenské nemocnice utekl a odešel do

Holandska. Tam vystudoval fotografii na výtvarné akademii a v roce 1972 se mu podařilo odjet do Spojených států.
Začal pracovat jako fotograf, nejdříve jako fotoreportér Los Angeles Times a později na volné noze. Nejčastěji se věnuje obětem válečných konfliktů na celém světě – na fotografiích zachytil uprchlíky v Bosně, utrpení lidí v genocidách ve Rwandě a Zairu nebo dětské bezdomovce v Guatemale a Mongolsku. Antonín Kratochvíl získal několik cen v soutěži World Press Photo a v roce 1998 ho časopis American Photo zařadil mezi sto nejvýznamnějších fotografů světa.

Lucie Dorůžková
Člověk v tísni, společnost při ČT – o. p. s.

Kdo má nárok na azyl

Je osoba prchající před válkou nebo v důsledku války považována za uprchlíka?

Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951 se výslovně nevěnuje civilistům prchajícím před občanskou válkou nebo etnickým či náboženským konfliktem.

UNHCR nicméně zastává názor, že osoby prchající před válkou by měly být považovány za uprchlíky, pokud jim země původu není schopna či ochotna poskytnout ochranu. Tento názor se odrazil i v některých regionálních úmluvách, např. v Úmluvě Organizace africké jednoty nebo Kartaginské deklaraci v Latinské Americe, podle nichž se za uprchlíky považují i oběti válečných konfliktů.

Mnohé země, zejména v západní Evropě, zastávají názor, že by azyl neměl být udělen osobě která prchá před pronásledováním v důsledku násilností nezpůsobených přímo státními orgány.

Může se uprchlíkem stát osoba, která se vyhýbá vojenské službě?

Každá země má právo v případě ohrožení státu povolat občany k výkonu vojenské služby. Každý občan má mít ale zároveň právo výkon této služby z důvodu svědomí odmítnout. Azyl může být přiznán například tehdy, pokud daný stát neumožňuje odmítnout vojenskou službu z důvodu svědomí, nebo pokud vojenská akce zjevně porušuje zásady mezinárodního práva.

Může být status uprchlíka přiznán pachateli trestného činu?

Člověk, který byl odsouzen ve spravedlivém soudním procesu a utíká před výkonem trestu, nemusí azyl získat. Odsouzení ve spravedlivém procesu ale zároveň není nutně překážkou udělení azylu. Každý, kdo je stíhán za trestný čin, nebo je za něj odsouzen, totiž může být pronásledován z politických či jiných důvodů, a nemůže být proto z možnosti získat azyl vyloučen. Člověk obviněný z trestného činu, který souvisí s jeho politickými aktivitami, se naopak může stát uprchlíkem poměrně snadno.

Může být status uprchlíka přiznán válečnému zločinci?

Úmluva o právním postavení uprchlíků výslovně stanovuje, že jí definovaná ochrana a pomoc se nevztahuje na žádnou osobu, o níž existují vážné důvody domnívat se, že se dopustila zločinu proti míru, válečného zločinu nebo zločinu proti lidskosti včetně zločinu genocidy.

V praxi, například při náhlém masovém exodu, ale může být někdy velmi těžké identifikovat možné pachatele válečných zločinů od skutečných uprchlíků.

Může být status uprchlíka přiznán ženě, která čelí útokům kvůli nedodržování sociálních norem?

Ženy mohou být stejně jako muži pronásledovány z politických, národnostních nebo náboženských důvodů nebo na základě příslušnosti k určité sociální skupině. Status

uprchlíka by měly získat i osoby, které prchají před závažnou diskriminací nebo krutým zacházením proto, že se odmítají podřídit přísným sociálním normám. Touto formou mohou uprchlíky pronásledovat buď přímo státní orgány nebo i kdokoliv jiný v případě, že stát není s to poskytnout účinnou ochranu. Pronásledováním může být i sexuální násilí, například znásilnění.

Diskriminace může být založena i na předsudcích. Postavení uprchlíka může například získat žena, která má odůvodněný strach z pronásledování proto, že odmítá nosit určité oblečení, chce si sama vybrat manžela a žít nezávislý život.

V roce 1984 rozhodl Evropský parlament, že ženy, které se v důsledku překročení společenských norem stanou obětí surového a špatného zacházení, je třeba považovat pro účely azylového řízení za zvláštní sociální skupinu. Spojené státy americké a Kanada vydaly podrobné směrnice, které se týkají pronásledování žen.

Může o status uprchlíka požádat žena, která se obává, že by jí, případně její nezletilé dceři, v případě návratu domů hrozila obřízka?

Francie, Nizozemí, Kanada a Spojené státy americké oficiálně uznaly, že mrzačení pohlavních orgánů je jednou z forem pronásledování a že ženy, které se obávají tohoto jednání v zemi svého původu, mají nepopiratelné právo požadovat azyl.

Může být azyl udělen vojákovi?

Uprchlík je civilista. Osoba, která se ze země, v níž našla útočiště, účastní ozbrojených akcí proti své zemi původu, nemůže být považována za uprchlíka.

Může status uprchlíka získat osoba, která se obává pronásledování kvůli své sexuální orientaci?

Homosexuálové mohou status uprchlíka získat na základě své příslušnosti k určité sociální skupině. UNHCR má obecně za to, že jednotlivci, kteří se stávají oběťmi fyzických útoků, nelidského zacházení a závažné diskriminace pro svou homosexualitu, by měli být považováni za uprchlíky, jestliže je orgány země jejich původu nemohou nebo nechtějí ochránit.

Podle čeho se rozlišuje uprchlík od přistěhovalce z ekonomických důvodů?

Přistěhovalec obvykle opouští zemi svého původu dobrovolně, ve snaze získat lepší životní úroveň. Pokud se takový přistěhovalec rozhodne k návratu domů, může nadále bez problémů požívat ochrany svého státu. Uprchlík je na útěku, protože se obává pronásledování a návratu domů se bojí.

Příspěvek vychází z dokumentů UNHCR

Slovníček pojmů

AZYL

Úmluva o postavení uprchlíků: Úmluva OSN, která vytváří nejstarší aplikovatelný právní rámec pro ochranu uprchlíků. Byla přijata v červenci 1951 a vstoupila v platnost v roce 1954. K dnešnímu dni podepsalo Úmluvu a její doplňovací protokol z roku 1967 na 137 zemí. Obsahuje dosud platnou definici uprchlíka.

Azyl: Ochrana poskytovaná jiným státem na svém území před výkonem jurisdikce v zemi původu dotyčné osoby, založená na principu non-refoulement a charakterizovaná přístupem k mezinárodně uznávaným uprchlickým právům, přiznávaná obecně bez časového omezení.

Princip non-refoulement: Princip podle kterého nesmí být žádný uprchlík vrácen do země, kde by jeho život či svoboda mohly být ohroženy. Tento princip platí, ať se uprchlík nachází na území dotyčného státu či teprve na jeho hranicích.

Právo na azyl: Právo státu umožnit, v rámci své územní svrchovanosti a výkonu své pravomoci, vstup cizince a jeho pobyt na svém území a zabránit výkonu jurisdikce jiného státu nad dotyčným jedincem.

Žadatel o azyl: Osoba, která žádá o vstup na území dotyčného státu za účelem získání ochrany tohoto státu před výkonem jurisdikce jiného státu.

Dočasný azyl (dočasné útočiště): Dočasná ochrana poskytovaná uprchlíkům státem, většinou v případech většího přílivu uprchlíků, zahrnující princip non-refoulement a přiznání základních uprchlických práv, po dobu hledání trvalého řešení situace uprchlíků.

Trvalé řešení: Uspokojivá situace umožňující integraci uprchlíka do společnosti. Tradičně jsou podporována následující tři vhodná řešení: repatriace, místní integrace a přesídlení.

Bezpečná třetí země: Země, ve které žadatel o azyl může najít ochranu jako utečenec a ve které byl fyzicky přítomen před příchodem do země, kde požádal o azyl. Uznávání principu bezpečné třetí země v Evropské unii umožňuje jejímu členskému státu poslat žadatele o azyl zpět do této země poté, co je provedeno urychlené prošetření jeho žádosti.

Bezpečná země původu: V zemi, která je uznávána jako bezpečná, by nemělo existovat závažné riziko pronásledování, které by zapříčiňovalo oprávněné nároky jejích obyvatel na azyl v jiné zemi. Každý členský stát EU určuje země, které považuje za bezpečné, a informuje o tom ostatní členské státy. Pochází-li žadatel o azyl v zemích EU z tzv. bezpečné země, je jeho žádost vyřízena urychleně a v zásadě je mu azyl odepřen.

MIGRACE

Migrant: Osoba, která na základě svého vlastního dobrovolného rozhodnutí opustí území státu, jehož je příslušníkem nebo území státu, kde má trvalé bydliště (v případě, že je osobou bez státního občanství), a vstoupí na území jiného státu s úmyslem získat tam trvalý nebo dočasný pobyt.

Pracovní přistěhovalec: Osoba, která bude, je či byla zapojena do placené pracovní aktivity ve státě, jehož není státním příslušníkem.

Tranzitní migrant: Osoba, která vstoupí na území jedné či více zemí s úmyslem přistěhovat se do jiné, cílové země. Doba tranzitu je různá – od několika dní až po několik let; pohyb osoby je většinou řízen předem připraveným plánem zahrnujícím trasu, způsob přepravy a získávání prostředků na obživu v tranzitní zemi.

Ilegální přistěhovalec: Osoba, která protiprávně vstoupila na území státu s úmyslem v této zemi žít nebo která zůstává v této zemi i po vypršení platnosti víz bez toho, aby získala povolení k pobytu.

Uprchlík: Jakákoliv osoba, která se kvůli opodstatněnému strachu z pronásledování z důvodu rasy, náboženského přesvědčení, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro politické názory nachází mimo zemi své příslušnosti a která, vzhledem k tomuto strachu, nemůže nebo nechce využít ochrany této země; nebo osoba bez státní příslušnosti, která se nachází mimo zemi svého dřívějšího trvalého pobytu a v důsledku takových událostí kvůli tomuto strachu se nemůže nebo nechce vrátit.

Uprchlíci „prima facie“: Osoby, o jejichž uprchlickém statusu bylo rozhodnuto v rámci větší skupiny v situaci rozsáhlého přílivu uprchlíků, bez individuálního posuzování.

Uprchlíci „sur place“: Osoby, které v okamžiku odchodu ze země původu nebyly uprchlíky, ale které se uprchlíky staly v pozdější době.

Uprchlíci „in orbit“: Uprchlíci kterým, přestože nebyli přímo navráceni do země, kde jim hrozí pronásledování, je odmítán azyl nebo kteří nemohou nalézt zemi ochotnou posoudit jejich žádost; jsou posíláni z jedné země do druhé a stále se snaží nalézt azyl.

Dobrovolná repatriace: Návrat do země původu na základě svobodně projevené vůle k návratu.

Přijímací střediska: Slouží pro cizince, kteří projevili úmysl požádat o azyl. V těchto střediscích jsou žadatelé povinni podrobit se zdravotním prohlídkám. Je s nimi proveden vstupní pohovor. (v ČR: Vyšní Lhoty, Praha – Ruzyně)

Pobytová střediska: Jsou určena žadatelům o azyl, kteří již prošli vstupní procedurou. Žadatelům je poskytováno ubytování, strava, základní hygienické potřeby a bezplatná zdravotní péče. (v ČR: Zastávka u Brna, Bělá Jezová, Červený Újezd, Havířov, Kostelec nad Orlicí, Seč, Stráž pod Ralskem, Bruntál, Zbýšov, Kašava)

Integrační azylová střediska: jsou určena pro úspěšné žadatele o azyl, tzv. azylanty. V těchto střediscích jim pracovníci pomáhají s integrací do společnosti a v orientaci v sociálním a právním prostředí. Pomáhají azylantům vyřizovat doklady, se zápisem do evidence úřadů práce, s vyřizováním dávek státní sociální podpory, zdravotního pojištění (jako u Čechů) a dalších formalit. Azylanté mají stejná práva a povinnosti jako čeští občané, s výjimkou práva volebního. (v ČR: Předlice, Jaroměř, Zastávka u Brna, Hošťka)

Odliv mozků: Emigrace osob, jejichž technické a profesní znalosti jsou v jejich zemi původu vzácné.

Organizace zabývající se uprchlíky

ČESKÉ NEVLÁDNÍ ORGANIZACE

Poradna pro uprchlíky při Českém helsinském výboru pomáhá uprchlíkům vyrovnávat se s novým začátkem v ČR.

Senovážná ul. 2, Praha 1, 110 00
Tel: 224 224 379, 224 228 582
Fax: 222 241 295
E-mail: poradna@refug.cz
http://www.uprchlici.cz/

Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU) pomáhá lidem, kteří požádali o azyl na území ČR, a těm, kteří v ČR požívají dočasné ochrany.

Palác YMCA, Na Poříčí 12, Praha 1, 110 05
Tel. 224 87 21 40-1
Fax. 224 87 21 42
E-mail: opu@ecn.cz
http://www.azyl.cz/

Poradna pro integraci pomáhá při adaptaci a integraci uprchlíků a ostatních cizinců do nového prostředí.

Senovážná 2, 110 00 Praha 1
Tel: 224 233 034
Fax: 224 213 426
E-mail: ppi@ini.cz
http://www.p-p-i.cz/

Sdružení Česká katolická charita poskytuje uprchlíkům poradenství, materiální pomoc a provozuje ubytovnu pro cizince se statusem strpění.

Vladislavova 12, 110 00 Praha 1
Tel: 296 243 353, Fax: 296 243 333
E-mail: migrace@charita.cz
http://www.charita.cz/

Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE) poskytuje pomoc uprchlíkům a dalším kategoriím cizinců, přicházejícím do ČR.

Mostecká 16, 614 00 Brno
Tel: 545 213 643, Fax: 545 213 746
E-mail: sozes@mbox.vol.cz
http://web.quick.cz/soze/

Konsorcium organizací pracujících s uprchlíky. Projekt Evropské komise určený ke sladění práce organizací pracujících v oblasti pomoci žadatelům o azyl a uznaným uprchlíkům v České republice.
http://uprchlici.ecn.cz/

STÁTNÍ ORGÁNY

Odbor azylové a migrační politiky MV ČR rozhoduje o udělování azylu v ČR, pomáhá při integraci uprchlíků a přesídlování krajanů. Na jejich stránkách jsou informace o řízení o udělení azylu a statistické údaje.
http://mvcr.cz/uprchlici/

Služba cizinecké a pohraniční policie je specializovaný útvar Policie ČR odpovědný za zabezpečování ochrany státních hranic a odhalování a dokumentování nelegálního jednání souvisejícího s narušením státních hranic.
http://mvcr.cz/policie/cizinecka.htm

ZAHRANIČNÍ A MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE

United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR (Vysoký komisariát OSN pro uprchlíky) poskytuje pomoc a ochranu uprchlíkům na celém světě.
http://www.unhcr.ch/

European Council on Refugees and Exiles, ECRE, je zastřešující organizací pro 76 agentur ze 30 zemí, které se zabývají uprchlíky. Snaží se uprchlíkům a žadatelům o azyl zajistit lepší životní podmínky a zacházení.
http://www.ecre.org/

OXFAM je rozvojová, podpůrná a agitační organizace, která působí na mnoha místech světa.
http://www.oxfam.org.uk/

U.S. Commitee for Refugees poskytuje informace o uprchlících z celého světa.
http://www.refugees.org/index.cfm

Refugees International poskytuje pomoc a ochranu uprchlíkům ve světě.
http://www.refintl.org/